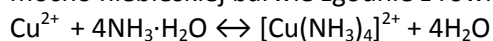

Klasyczna analiza jakościowa. 1B. Reakcje identyfikacji – reakcje kompleksowania, reakcje utleniania-redukcji

1. Reakcje kompleksowania to reakcje tworzenia związków kompleksowych. Stała równowagi reakcji kompleksowania nosi nazwę stałej trwałości kompleksu, a stała reakcji odwrotnej (tzn. reakcji dysocjacji czyli rozpadu związku kompleksowego) określana jest jako stała nietrwałości kompleksu. Na przebieg reakcji kompleksowania mają wpływ obecność innych (poza ligandami kompleksu) substancji chemicznych oraz **pH** roztworu. **Związki kompleksowe (kompleksy, związki koordynacyjne)** – związki chemiczne, które w swoim składzie chemicznym zawierają jeden lub więcej atomów centralnych, otoczonych przez inne atomy lub grupy atomów zwane ligandami, przy czym przynajmniej jedno wiązanie atomu centralnego z ligandem ma charakter wiązania koordynacyjnego. Atom lub jon przyłączający (koordynujący) cząsteczki nosi nazwę jonu lub atomu centralnego. Grupy lub jony związane z nim noszą nazwę ligandów. Sumaryczną liczbę pełnych pojedynczych wiązań atomu centralnego z atomami ligandów nazywa się liczbą koordynacyjną.

a) identyfikacja jonów Cu^{2+} w roztworze kationów II grupy analitycznej

Do szklanej probówki wlać ok. 0.5 cm^3 roztworu jonów Cu^{2+} . Następnie ostrożnie dodawać wodny roztwór amoniaku $\text{NH}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$ w nadmiarze. Powstaje jon kompleksowy jonu Cu^{2+} o charakterystycznej, mocno niebieskiej barwie zgodnie z równaniem reakcji:

Reakcja ta jest bardzo czuła, pozwala na wykrycie jonów Cu^{2+} przy rozcieńczeniu 1 : 25 000.

b) identyfikacja jonów Fe^{3+} w roztworze kationów III grupy analitycznej

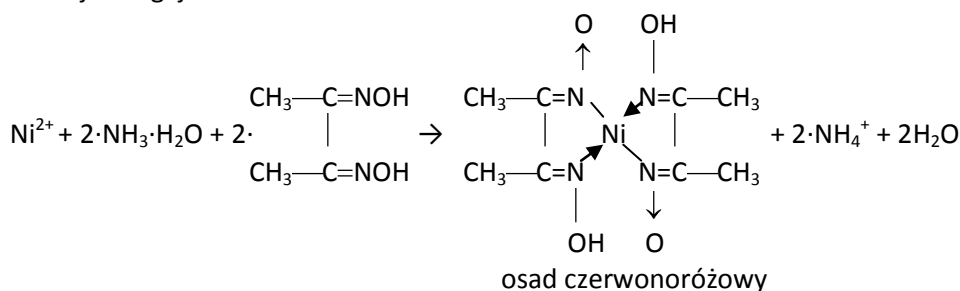
Do szklanej probówki wlać ok. 0.5 cm^3 roztworu jonów Fe^{3+} . Sprawdzić papierkiem uniwersalnym odczyn roztworu, powinien być obojętny lub lekko kwaśny. Dodać kilka kropli rozcieńczonego roztworu KSCN. W obecności jonów Fe^{3+} roztwór powinien zabarwić się na krwistoczerwono od powstającego jonu kompleksowego $[\text{Fe}(\text{SCN})_6]^{3-}$. Reakcja tworzenia tego kompleksu przebiega stopniowo i jest bardzo czuła:

c) identyfikacja jonów Ni^{2+} w roztworze kationów III grupy analitycznej

Do szklanej probówki wlać ok. 0.5 cm^3 roztworu jonów Ni^{2+} . Sprawdzić papierkiem uniwersalnym odczyn roztworu, powinien być obojętny. Dodać kilka kropli rozcieńczonego roztworu $\text{NH}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$ do odczynu lekko zasadowego. Następnie dodać ok. 0.5 cm^3 roztworu dimetylogliksymu ($\text{CH}_2\text{C}(\text{N} \cdot \text{OH})_2$) (odczynnik Czugaiewa). W obecności jonów Ni^{2+} roztwór powinien zabarwić się na czerwonoróżowy kolor lub przy wyższym stężeniu jonów Ni^{2+} wytrąci się barwny osad związku kompleksowego Ni^{2+} - dimetylogliksym, nierozpuszczalny w amoniaku, ale rozpuszczalny w kwasach mineralnych.

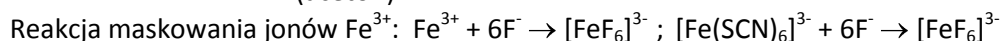
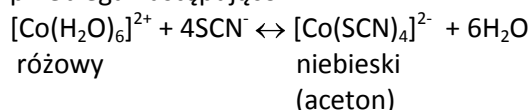
Reakcja Czugaiewa :

d) identyfikacja jonów Co^{2+} w roztworze kationów III grupy analitycznej (reakcja Vogla)

Do szklanej probówki wlać ok. 0.5 cm^3 roztworu jonów Co^{2+} . Wsypać do probówki niewielką ilość stałej soli NaF (fluorek sodu) w celu zamaskowania ewentualnie obecnych w roztworze jonów Fe^{3+} w

trwały, bezbarwny kompleks $[\text{FeF}_6]^{3-}$. Wlać do probówki ok. 0.25 cm^3 acetonu i następnie dodać kilka kropli rozcieńczonego roztworu KSCN. W obecności jonów Co^{2+} roztwór powinien zabarwić się na niebiesko od powstającego jonu kompleksowego $[\text{Co}(\text{SCN})_4]^{2-}$. Reakcja tworzenia tego kompleksu przebiega następująco:

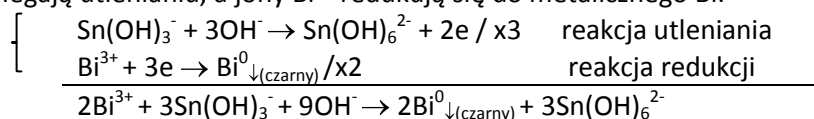

2. Reakcje utleniania-redukcji. Są to reakcje przebiegające z przemieszczeniem się elektronów między reagentami, co prowadzi do zmiany stopnia utlenienia pierwiastków zawartych w tych reagentach. W procesie **utleniania** elektrony są oddawane, a stopień utlenienia podwyższa się. W procesie **redukcji** elektrony są przyjmowane, a stopień utlenienia obniża się. Procesy utleniania i redukcji zachodzą równocześnie, a liczba oddanych i przyjętych elektronów musi być identyczna. Ten substrat, który redukuje drugi z substratów, sam się przy tym utleniając, to **reduktor**, natomiast ten substrat, który utlenia drugi z substratów, sam się przy tym redukując, to **utleniacz**.

a) identyfikacja jonów Bi^{3+} w roztworze kationów II grupy analitycznej

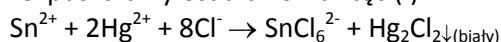
Do szklanej probówki wlać ok. 0.5 cm^3 rozcieńczonego roztworu SnCl_2 . Kroplami dodawać rozcieńczony r-r NaOH. Wytrąca się biały osad wodorotlenku cyny(II), który ze względu na swoje właściwości amfoteryczne będzie się rozpuszczał w nadmiarze NaOH: $\text{Sn}^{2+} + 2\text{OH}^- \rightarrow \text{Sn}(\text{OH})_2 \downarrow$
 $\text{Sn}(\text{OH})_2 \downarrow + \text{OH}^- \rightarrow \text{Sn}(\text{OH})_3^-$

Następnie wlewamy roztwór zawierający jony Bi^{3+} , w ich obecności pojawi się czarny osad metalicznego bizmutu. Jest to reakcja utleniania-redukcji służąca do identyfikacji jonów Bi^{3+} . Jony Sn^{2+} ulegają utlenianiu, a jony Bi^{3+} redukują się do metalicznego Bi:

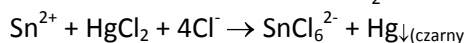

b) identyfikacja jonów Sn^{2+} w roztworze kationów II grupy analitycznej

Do szklanej probówki wlać ok. 0.5 cm^3 nasyconego roztworu HgCl_2 i ostrożnie dodawać kroplami roztwór zawierający jony Sn^{2+} . Strąca się biały osad Hg_2Cl_2 (kalomel). Jest to reakcja utleniania-redukcji: jony Sn^{2+} ulegają utlenianiu, a jony $\text{Hg}(\text{II})$ redukują się do jonów $\text{Hg}(\text{I})$, tworząc trudno rozpuszczalny osad chlorku rtęci(I):

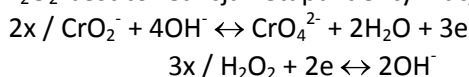

Pod działaniem nadmiaru SnCl_2 może strącić się czarny osad metalicznej rtęci, zgodnie z reakcją:

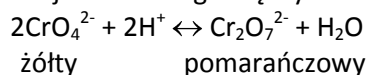

c) dwuetapowa (I, II) identyfikacja jonów Cr^{3+} w roztworze jonów III grupy analitycznej

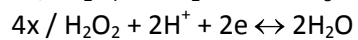
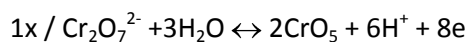
Do porcelanowej parowniczkę wlać ok. 2 cm^3 roztworu jonów Cr^{3+} (niebieski), ok. 1 cm^3 rozcieńczonej zasady NaOH oraz ok. 1 cm^3 roztworu 3% H_2O_2 . Ustawić parowniczkę na trójnogu pod wyciągiem i ogrzewać aż do pojawienia się żółtego zabarwienia roztworu (jony CrO_4^{2-}) i odgotowania nadmiaru H_2O_2 . Jest to reakcja I etapu identyfikacji czyli utlenianie jonów CrO_2^- (III) do jonów CrO_4^{2-} (VI):

Po ostudzeniu roztworu w parowniczkę, przelać go do szklanej probówki. Dodajemy kilka kropli stężonego kwasu H_2SO_4 . Zachodzi reakcja równowagi między chromianem (VI) i dichromianem (VI):

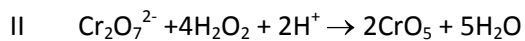

Po zmianie barwy roztworu w probówce dodajemy ok. 0.25 cm³ eteru oraz kilka kropli roztworu 3% H₂O₂. Jest to II etap identyfikacji jonów Cr(III). **Uwaga: nie może być nadmiaru H₂O₂.** Warstwa eterowa zabarwia się na niebiesko od powstającego nadtlenowego związku Cr(VI):

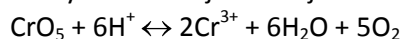
eter

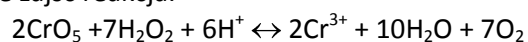
niebieska obrączka

związek nadtlenochromowy

CrO₅ jest nietrwały i w roztworze wodnym może zajść reakcja

stąd jest potrzebna warstwa eterowa. Również przed wykonaniem II etapu należy usunąć nadmiar H⁺, gdyż przy nadmiarze H⁺ może zajść reakcja:

Literatura: podręczniki